

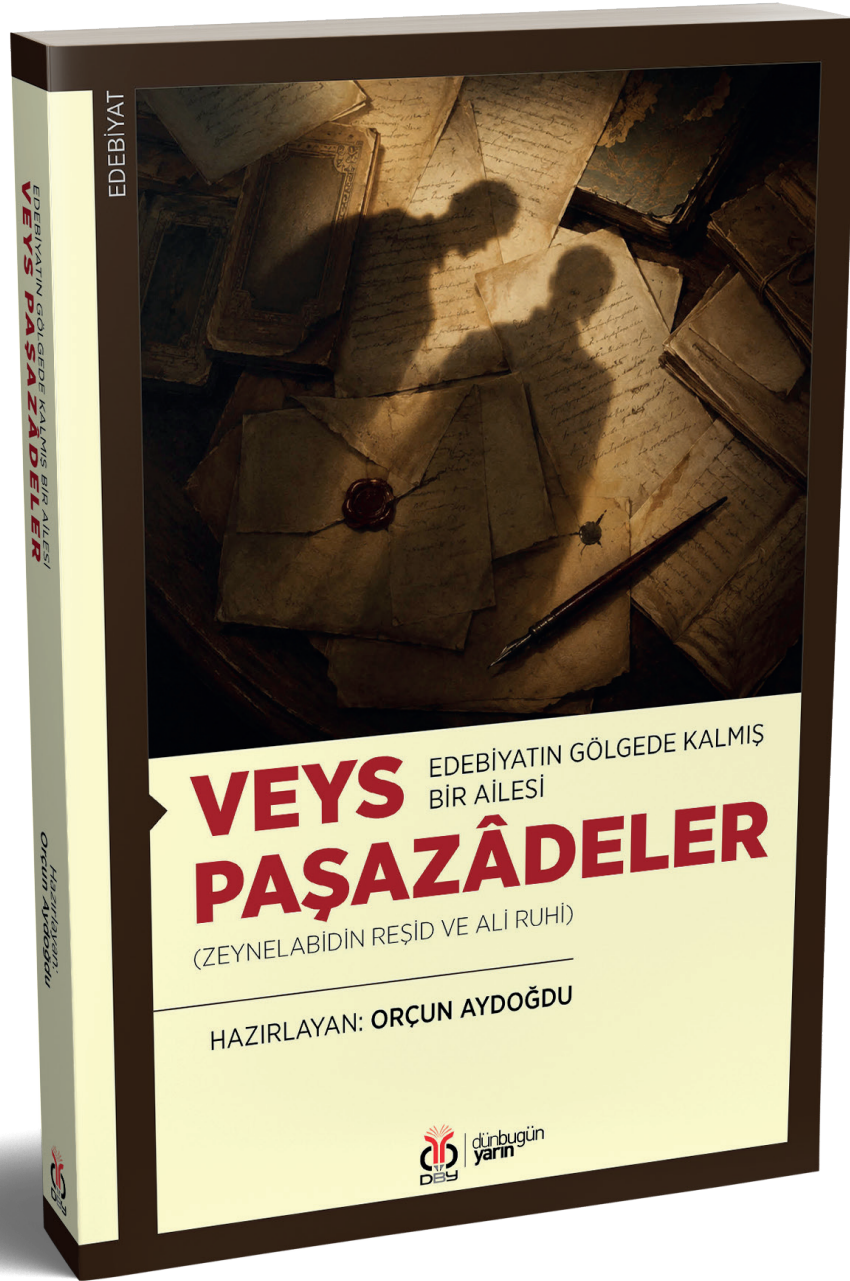
VEYS

EDEBİYATIN GÖLGEDE KALMIŞ
BİR AİLESİ

PAŞAZÂDELER

(ZEYNELABİDİN REŞİD VE ALİ RUHİ)

HAZIRLAYAN: ORÇUN AYDOĞDU

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2026, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım ve araştırma amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında bu eser, yayıncının yazılı izni olmaksızın tamamen veya kısmen kopyalanamaz; elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu eserin tamamen veya kısmen taranarak ya da başka yollarla veri kümelerine dâhil edilmesi; yapay zekâ modellerinin eğitilmesi, geliştirilmesi veya iyileştirilmesi ile metin ve veri madenciliği amacıyla kullanılması yayıncının önceden alınmış yazılı iznine tabidir. Bu kullanımlara ilişkin tüm haklar saklıdır.

DBY: 540
Edebiyat: 295

ISBN 978-625-8686-52-4
Sertifika No: 52315
1. Basım: İstanbul, 2026

Hazırlayan: Orçun Aydoğdu
Kitap Editörü: Ayşe Demir
Dizi Editörü: Furkan Öztürk
Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Birlik Baskı Ozalit San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Edebiyatın Gölgede Kalmış Bir Ailesi: Veyş Paşazâdeler (Zeynelabidin Reşid ve Ali Ruhi)

Hazırlayan: Orçun Aydoğdu (Dr.) Editör: Ayşe Demir (Prof. Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2026.

304 s. ; 16,0 x 23,5 cm (DBY Yayınları ; No. 540) ___ Dizin var.

ISBN 978-625-8686-52-4

1- Edebiyat 2- Yeni Türk Edebiyatı 3- Şiir 4- Ara Nesil

Bu kitap, 2021 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalında Prof. Dr. Ayşe Demir'in danışmanlığında "Zeynelabidin Reşid ve Ali Ruhi'nin Hayatı, Sanatı, Eserleri (Veyş Paşazâdeler)" adıyla hazırlanan yüksek lisans tezinden hareketle oluşturulmuştur.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

SÖZBAŞI 7

GİRİŞ 11

1. El-hac Darbaz Ağa (Hacı Mesrur Ağa)..... 12

2. Veyş Paşa 15

BİRİNCİ BÖLÜM ZEYNELABİDİN REŞİD

1. Zeynelabidin Reşid'in Hayatı 22

2. Zeynelabidin Reşid'in Sanatı 30

3. Zeynelabidin Reşid'in Eserleri..... 35

3.1. Edebiyat Kumkuması 35

3.2. Taktaka 39

3.3. Makamât-ı Hariri Tercümesi..... 41

3.4. Sefine-i Nuh 42

"Edebiyat Kumkuması" Latin Harflerine Aktarımı 45

"Taktaka" Latin Harflerine Aktarımı 109

Zeynelabidin Reşid'in Mektuplaşmalarından Örnekler 173

İKİNCİ BÖLÜM ALİ RUHİ

1. Ali Ruhi'nin Hayatı..... 182

2. Ali Ruhi'nin Sanatı 187

2.1. Ali Ruhi'nin Etkilendiği İsimler 198

2.2. Ali Ruhi'den Etkilenen İsimler..... 217

2.3. Ali Ruhi'nin Edebî Tartışmaları..... 228

3. Ali Ruhi'nin Eserleri.....	233
3.1. Lemeat	233
3.2. Tezkiretü'ş-Şuara.....	236
“Lemeat” Latin Harflerine Aktarımı.....	239
Sürelî Yayınlarında Kalan Manzumeler.....	285
SONUÇ	291
KAYNAKÇA	297
AÇIKLAMALI KRONOLOJİ	301
İSİMLER DİZİNİ	303

Sözbaşı

Çalışmamız, 2021’de Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalında Prof. Dr. Ayşe DEMİR danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezinin gözden geçirilmiş ve yer yer eklemeler yapılmış hâlidir. Derleme ve analiz yöntemlerinden faydalanılarak Zeynelabidin Reşid ve Ali Ruhi’nin hayat hikâyeleri, Devlet Arşivinde yer alan belgelerin ışığında aydınlatılmış; belirtilen eserler Latin harflerine aktararak müelliflerin edebî yönü ortaya konulmuştur. Ortaya çıkan sonuçlar, analiz yönteminin ışığında ele alınmış ve dönem hakkındaki bilinmeyenler aydınlatılarak arka planda kalan edebiyatçıların edebiyata katkıları belirtilmiştir. Başka bir söyleyişle bu çalışma, arka planda kalan isimlerin Türk edebiyatını aydınlatmak adına neden önemli olduğuna bir cevap mahiyetindedir.

Bu aile, Namık Kemâl gibi bir figürü himaye eden Zeynelabidin Reşid ile Muallim Naci çizgisinde gelenğin “arayış devrini” simgeleyen Ali Ruhi’yi aynı çatı altında barındırır. Dolayısıyla bu çalışma, dönemin “eski-yeni çatışmasını” tek bir aile içinde ortaya koyma niteliği taşımaktadır.

Okuyucuya genel çerçeveyi sunmak ve çalışmanın eksenini belirginleştirmek adına öncelikle bu iki ismin kısa bir tanıtımını yapmak yerinde olacaktır:

Zeynelabidin Reşid, 1846’da İstanbul’da doğmuştur. Özel öğretmenlerden Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Tercüme edebilecek kadar Fransızcası vardır. Yazı İşleri ve Telgraf Odası haricinde çeşitli yerlerde (Trabzon, Adana, Halep...) mektupçu olarak görevlendirilmiştir. 1911 yılında vefat etmiş ve Edirne Mevlevihanesi Kabristanı’na defnedilmiştir. Namık Kemâl’le yakın arkadaşır. Reşid Bey’in sanat görüşünün oluşmasında Namık Kemâl’in etkisi vardır. Mahlasını onun verdiği bilinmektedir. Reşid Bey’in manzumelerinin büyük bir kısmı günümüze ulaşmamasına rağmen *Edebiyat Kumkuması* ve *Taktaka* namıyla iki edebî risalesi

neşredilmiştir. Bu risaleler Zeynelabidin Reşid'in Namık Kemâl, Veys Paşa, Muallim Naci başta olmak üzere devrin önemli simalarıyla mektuplaşmalarını, Reşid Bey'e yazılan takrizleri, Ali Suavi'nin rüyasını ve Arap İzzet Holo Paşa'yla yapılan bir söyleşiyi ihtiva etmektedir. Görülüyor ki *Edebiyat Kumkuması* ve *Taktaka*, devrin edebî ve tarihî olayları hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Ali Ruhi, 1853/1854 yılında dünyaya gelmiştir. Şair Nevres, Ali Ruhi için "Ali Nazir" ismiyle ebcet düşürmüştür. Kalender meşrep biri olarak tanınmaktadır. Günümüze akseden eseri, *Lemeat* isimli divançesidir. Divançe; bir mukaddime, bir tevhit ve II. Abdülhamid'e yazılan iki kasidenin yanı sıra tarih düşürmeleri, gazelleri, kıtaları ve çeşitli manzumeleri ihtiva etmektedir. Şiir yazmakta zorlanmayan, hayat hikâyesini şiirlerine aksettiren ve her an şiir üretebilen biridir. *Tezkiretü's-Şuara* yazmayı düşünse de ömrü vefa etmemiştir. Muallim Naci'yi üstadı olarak görmüştür. Yazdığı şiirlerde Naci'nin etkisi görülmektedir. Belediyede çeşitli görevlerde bulunmuştur. Son görev yeri, Japonya'ya giden Ertuğrul Fırka-teynidir. 1890 yılında vefat etmiştir.

Bu kısa biyografik bilgilerden anlaşılacağı üzere her iki müellif de Türk edebiyatının önemli simaları olmalarına rağmen haklarında şu ana dek yeterli çalışma yapılmamıştır. Bu simalar, birer temsil niteliği taşımaktadır. Çünkü oldukça köklü olan Türk edebiyatı, sınırlı sayıdaki meşhur şahsiyete indirgenemez. Bu tarz arka planda kalan isimlerin aydınlatılması, edebiyatımızın yerini ve konumunu tespit etmemizi kolaylaştıracaktır.

Çalışmamızın giriş bölümünde Veys Paşazâdelerin oluşmasını sağlayan Darbaz Ağa ve Veys Paşa, belgeler ışığında ele alınmıştır. Böylece bir ailenin oluşum portresi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Birinci bölümde Zeynelabidin Reşid'in hayat hikâyesi ve sanatı yansıtılmaya çalışılarak eserlerinin Latin harflerine aktarımı yapılmıştır. İkinci bölümde ise kardeşi Ali Ruhi'nin Türk edebiyatındaki yeri tespit edilmeye gayret gösterilmiştir. Sonuç, kaynakça ve isimler dizini bölümleriyle de çalışma sonlandırılmıştır.

Kitap boyunca Türk Dil Kurumunun imla kurallarına riayet edilmeye çalışılmıştır ancak bunun bazı istisnaları vardır. Özellikle Ali Ruhi bölümünde manzumeler aktarılırken veznin ve ahengin sağlanması adına Kurum'un kurallarına riayet edilmemiştir. Ayrıca belirtilen kuralların eksik kaldığı düşünülen tamlamaların, isimlerin ve bazı kelimelerin yazılışlarında da farklı yazımlar söz konusu olmuştur. Son olarak Ali Ruhi, "aşk" kelimesini "ışk" şeklinde telaffuz ettiğinden ötürü ilgili bölümde "ışk" kullanımı tercih edilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Ayşe Demir'e, lisans hayatımdan beri üzerimde emeği bulunan Prof. Dr. Alemdar Yalçın ve Dr. Öğr. Üyesi M. Kayahan Özgül'e, tez jürisinde bulunan değerli hocalarıma ve arkadaşım Nükran Erbaş'a ayrı ayrı şükranlarımı sunarım. Ayrıca İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi ve Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi çalışanlarına da ulaşamadığım süreli yayınları ve İbnülemin Koleksiyonu'ndan gerekli belgeleri benimle paylaştıkları için teşekkürü borç bilirim.

Orçun Aydoğdu

Ağrı, 2026

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün” ü yaşamak
“yarın” ları aydınlatır.

ZEYNELABİDİN REŞİD
EDEBİYAT KUMKUMASI

Latin Harflerine Aktarımı

Sizden müfârekatımızın sekizinci günü salimen Dersaadet'e muvasalat olundu. Pederim, zât-ı valalarına bilhassa selâm ederler. Buraca şayan-ı tahrir bir şey olmayıp İbnülemin Beyefendi'yle mülakat edilip ezkâr cümleleri yâd ve tezkâr kılındı.

Devam-ı muhabbet-i kalbiyeleri temenniyatını tekrar ile hatm-ı güftâr eylerim. Ol bâbda emr ü irade hazret-i men-lehü'l- emrindir.

8 Ağustos 1320 [21 Ağustos 1904]

Amedi Hulefâsından

Mehmed Necib

Halep Mektupçusu Zeynelabidin Reşid Bey tarafından Halep Vali-i Esbaki Mecid Efendi'nin mahdumu Necib Bey'in suret-i bâlâda muharrer mektubuna gönderilen cevap-name suretidir

Nabi merhumun, mahut mektubuna bir nazire yazmak maksadıyla 8 Ağustos sene 320 tarihli mektub-ı necabet-üslub-ı edibanelerinin tazammun ettiği bil-cümle cümelât-ı cemileyi iptida yazdım. Sonra da “eyle tertib-i letâif beyimi eğlendir” kabilinden olarak başka başka cevaplarını derç ve ciddiyâtı mümkün mertebe mizah ve letâifle halt ve mezc eyledim. Limünşihi:

Bülbül olmuş tercümânı hâmemin

Dilküşâdır dâstânı hâmemin

Mektup

Saadetli Efendim Hazretleri

Cevap

Malum-ı âli-i necibâneleridir ki elkâb-ı resmiye muhâverât-ı gayr-ı resmiyete (teşrifat bedahetleri hariç ve müstesna olmak üzere) çendân hoşâ gitmiyor

-mustalah söz söyleyen kâfiye cellatları gibi hande-i zürafaya maruz oluyor- cicili bicili elbisesiyle mahalle kahvesinde, ahabbâ-hânesinde arz-ı endam eden efkâr-ı basite eshâbı gibi göze çarpıyor. Bâ-husus zât-ı âlileri gibi fevka't-tabîa yaratılmış, anadan âşık doğmuş, Kerem'in arpa tarlası gibi tutuşmuş gayret-i âşıkane ile rakiplerini tepelemiş; kimini taşta tutmuş, kimini pabuçsuz kaçırmış. Meslek-i hürriyet kahramânelerinin hâline, kâline yakışmıyor. Ya irfan-ı mücessem-i kahraman dediğime canın sıkılmasın ya nur-ı musavver sakın İstanbul'daki On İnkiler'in başı Arap Abdullah'ın kadehdaşı Tıfilyüzzâde Kahraman Bey hâtıra gelmesin. Gerek mahlasınızın gerek peder efendi hazretlerinin malum ve meşhûdu olduğu üzere bu kabadayılardan kahramanlığı Samatya meyhanelerinde, Kumkapı meygedelerinde mangizleri olmadığı günlerde vukuat çıkarıp ber-takrip savuşmak ve bazı mimli mahallerde balta asmak gibi edepsizliklere münhasır idi. Sizinki medeniyet nokta-i nazarınca mühim mevâkide tecelli-i vasiyet ve şöhrati teali ediyor. Nasıl etmesin? Hürriyet-i âşıkane ile çehre-i şehîdâdaki nikab-ı hicabı kaldırmak ve perde-i taas-subu yırtmak için vaki olan namuskârâne teşebbüsâtı kim inkâr edebilir? Bir müddet daha kalınmış ve iftirâkınızla Halep'in talihsizliği âleme ilân olunmamış olsaydı velvele-i terakki dağlara, bağlara kadar sirayet eder idi. Zûr-ı bâzû-yı himmetinizle, peder efendi hazretlerinin manevî himmet ve muavenetiyle neler olmazdı burası

*Deşt ü sahrâsında bin Leylâ vü Mecnûn cilve-sâz
Kûh-sârı üzre bin Ferhâd ü Şîrîn bâde-hâr¹*

vasfına mâ-sadak olurdu.

Mektup

Sizden müfârekâtımızın sekizinci günü, salimen Dersaadet'e muvasalat olundu.

Cevap

Beynimizde iştiyak ve ittisal yoktu ki iftirâk ve infisâl vaki olsun vaziyetimiz “der-Yemenî pîş-i menî, pîş-i menî der-Yemenî” kabilinden² idi. Bu sebeple ne takarrüpte telezzüz-i ruhani ne tebâüdde tesir-i vicdanî hâsıl oldu. El-iyâzü bil-lah³ riyakârane bir lisan ile desem ki

*Ol bâde ki sensiz içrem bezm-i belâda
Hûn-âb olur elbette çıkan dîdelerimden*

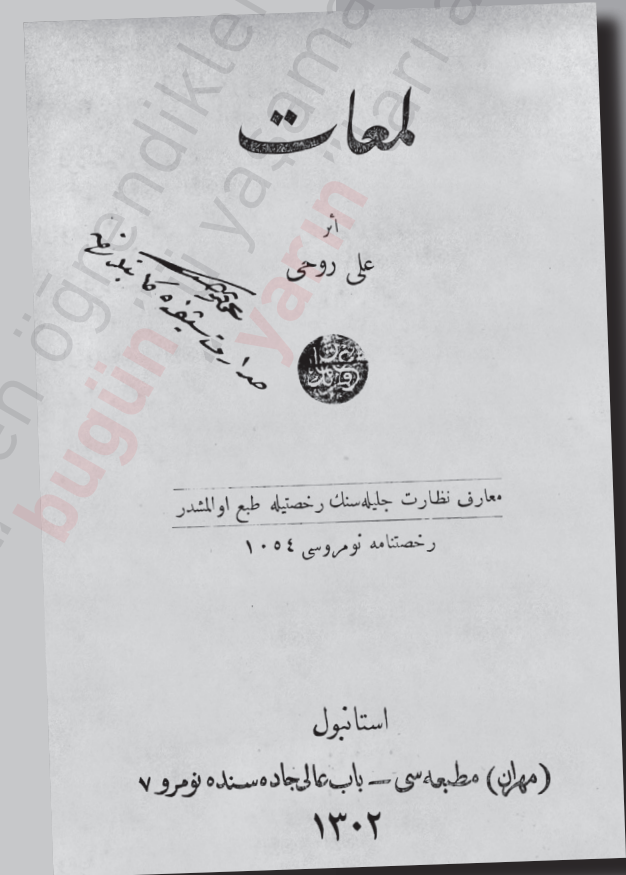
¹ Fuzulî'nin Kanuni Sultan Süleyman'a sunmak için yazdığı kasidenin 14'üncü beytidir (11. kaside). Lâkin birinci mısra “*Sahn-ı sahrâsında bin Leylâ vü Mecnûn cilve-ger*” şeklindedir (Akyüz, Yüksel, Beken ve Cunbur, 1958: 46).

² “Benimleysin, yakınımdasın” manasına gelen bir sözdür.

³ “Allah korusun” anlamındadır.

ALİ RUHİ
LEMEAT

Latin Harflerine Aktarımı

Kardeşim Ruhi,

Envâr-ı vicdaniye denmeye şayan olan eşâr-ı müntehabeni “Lemeat” gibi bir unvan-ı rahşan altında mecmu görünce, ayet-i Nur’a kasem ederim ki gözlerimde Pertev-i meserret berk vurmaya başladı.

Gönlüm ise tab-ı dil-efrûzundan böyle parlak birçok âsârın bariz olabileceği hakkındaki ümidini mutmainâne tecdit eyledi.

İnşallah bundan böyle kalem-i bediü’r-rakamın, şule-feşânlıkta devam göstererek benim gibi şaşaa-i edebiye müstenîrlerinin gönlünü, gözünü münevver etmekte bulunur.

Şimdilik *Lemeat*’ını kıta-i âtiye ile takdir ve tebrik etmek şerefini kazandığım için iftihar eylerim:

*Ey Rûhî-i ervâh-ı firûzun Lemeât’ı
Yansan da seni hafızalar saklayacaktır*

*Gönlüm gibi âlemde hezârân dil-i rûşen
Her beytini bir lem’a-i hikmet sayacaktır*

Muallim Naci

Mukaddime

Hayat-ı müstearın zevaliyle insanın namı sahife-i âlemden hak olunup gidiyor. Ahillâ ve eviddâ esna-yı zindegânide gözlerinin önünden ayırmasını istemedikleri bir sadıkı inzivagâh-ı mezâristâna çekildikten sonra, hayal ve hatıralarına bile getirmiyorlar. Bu da o sadık-i fâninin muhtıra kabilinden olarak bir eser bırakmamasından ileri geliyor. İşte, bu hikmete mebnidir ki ahlâfıyla manevi mülakat arzusunda bulunan eslâf, birer eser bırakıp gitmişlerdir.

Fakir dahi şu noktayı çoktan beri nazar-ı itibar ve itinaya almış idiysem de enzar-ı ulu'l-elbâba arz edecek ve bu dâr-ı gurbet-i fenadan sıla-i rahm için vatan-ı aslî olan ebediyethâne-i bekaya azimetimde ismimi elsine-i ehibbâda yad ettirecek bir eser ibrazına muktedir olamadığımdan, yes ve hırmân içinde bulunuyordum. Bu kerre, manevi birader-i vefa-şîârım müceddid-i lisan-ı edep Muallim Naci Efendi Hazretleri'nin teşvikât-ı terakki gösterâneleriyle, sıgar-ı sinnimden beri söylemiş olduğum eşârın bir miktarını cem ve tertip ederek sâye-i maarif-vâye-i hazret-i hilafetpenâhîde tab ve neşre muvaffak oldum.

Bu eserim, mütaliîn-i kiramın mazhar-ı hüsn-i kabulü olursa bi-tevfikillâhi teâlâ yakında daha bazı âsâr-ı nesriye ve nazmiye neşredeceğimi vaat ederim.

Ali Ruhi

Kaynakça

- (1310). *Salname-i Vilayet-i Beyrut*. Beyrut: Vilayet Matbaası.
- (1326). *Salname-i Vilayet-i Halep*. Halep: Vilayet Matbaası.
- Ahmed Rasim. (1980). *Muharrir, Şair, Edip*. Haz: Kâzım Yetiş. İstanbul: Tercüman Yayınları.
- Akay H. (1998). *Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Yeni Fikirler*. İstanbul: Kitabevi.
- Akbaş O. (2012). “Mustafa Reşit'in Müntehabât-ı Cedîde İsimli Antolojisinin Çeviri Yazısı ve İncelenmesi” (yüksek lisans). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkuş M. (1993). *Nef'i Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktaş Ş. (1980). “Edebiyatımızda Geçen Asrın Sonlarında ‘Mutavassutîn’ Grubun Edebi Düşüncesi Hakkında”, Birinci Milli Türkoloji Kongresi Tebliğleri. İstanbul: Kervan Yayınları.
- Aktaş Ş. (2004). *Ahmet Rasim*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyüz K, Yüksel S, Beken S, Cunbur M. (1958). *Fuzuli Türkçe Divan*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ali Kemâl. (2016). *Ömrüm*. Haz: M. Kayahan Özgül. Ankara: Cümle Yayınları.
- Ali Ruhi. (1302). *Lemeat*. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Alkan E. (2019). *Şiir Sanatı*. Ankara: Tün Kitap.
- Andı MF. (1995). *Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl Hayatı Görüşleri Şiirleri*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Andı MF. (1997). *Servet-i Fünun'a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişimleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Apaydın M. (1993). “Türk Hiciv Edebiyatında Ziya Paşa” (doktora). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başdaş C. (2018). *Sihâm-ı Kazâ*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Baytimur NM. (2018). “Ara Nesil'de Hikâye” (doktora). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bergson H. (2017). *Gülme*. Çev: M. Şekip Tunç. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Bilgegil MK. (2014). *Harâbât Karşısında Namık Kemâl*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Bilkan AF. (2011). *Nabi Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Birinci N. (2000). *Edebiyat Üzerine İncelemeler*. İstanbul: Kitabevi.
- Birsel S. (1983). *Kahvehaneler*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bloom H. (2008). *Etkilenme Endişesi*. Çev: Ferit Burak Aydar. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bolayır AE. (2013). *Hatıralar*. Haz: M. Kayahan Özgül. Ankara: Hece Yayınları.
- Bozdağ E. (2020). “Muallim Naci'nin Düşünce Dünyası ve Tanzimat Yenileşmesindeki Yeri” (doktora). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Canım R. (2000). *Latîfî, Tezkiretü's-Şuara ve Tabsuratü'n-Nuzemâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Çakar S. (2021). “Tanzimat Devri’nde Reformist Bir Vali: Mehmed Râşid Paşa’nın Suriye Valiyeti Valiliği (1866-1871)”. *MUTAD*, 8/2, 198-222.
- Çelik S. (2018). “*Servet Gazetesi (1-100. sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*” (yüksek lisans). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirbağ Ö. (1999). “*Koca Ragıp Paşa ve Divan-ı Ragıp*” (doktora). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Enginün İ., Kerman Z. (2011). *Yeni Türk Edebiyatı Metinleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün İ. (1995). *Abdülhak Hâmid’in Mektupları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erbay E. (1997). *Eskiler ve Yeniler*. Erzurum: Akademik Araştırmalar.
- Ergun SN. (1936-45). *Türk Şairleri*. İstanbul: Bozkurt Matbaası.
- Ergun SN. (2018). *Namık Kemâl’in Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: Historia Yayınevi.
- Ertaylan İH. (2011). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Faik Esad. (1313). *Maşherü’n-Nefâis*. İstanbul: Asır Matbaası.
- Fatin Davud. (1271). *Hâtîmetü’l-Eşâr*. İstanbul: İstihkâm Alayları Litografya Destgâhı.
- Freud S. (2016). *Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri Üzerine*. Çev: Emre Kapkın. İstanbul: Palye Yayınları.
- Gölpınarlı A. (1951). *Nedim Divanı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gölpınarlı A. (1973). *Hurufilik Metinleri Kataloğu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gövsâ İA. (1933). *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*. İstanbul: Yedigün Neşriyat.
- Gülhan A. (2005). “Güneş Redifli Kasideler ve Övgülerinde Hükümdar Tiplerine Üzerine Bir Değerlendirme”. *Osmanlı Araştırmaları*, XXVI, 297-328.
- Güneylioğlu N. (1988). “*Ali Canip Yöntem’in Makaleleri*” (yüksek lisans). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hacı İbrahim Efendi. (1298). *Hadikatü’l-Beyân*. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Hüseyin Vassaf. (2012). *İbnülemin Mahmud Kemâl Kemâlî’l-Kemâl*. Haz: İsmail Kara ve Fatih M. Şeker. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İnal İMK. (1320). *Mektup Müsveddeleri*. İbnülemin Koleksiyonu.
- İnal İMK. (1334). *Hersekli Ârif Hikmet Bey Külliyyat Âsâr-ı*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- İnal İMK. (1335). *Leskofçalı Galip Bey Divan*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- İnal İMK. (1969). *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- İnal İMK. (1999). *Son Asır Türk Şairleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- İnal İMK. (2023). *Kemâlî’l-Hikme*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- İpekten H. (2019). *Nâ’îl-i Kadîm Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İsmail Hakkı. (1311). *Muasır Şairlerimiz*. İstanbul: Âlem Matbaası.
- Kaloğulları H. (2008). “*Mahumat Mecmuası (51-75. sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*” (yüksek lisans). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan M. (2016). *Tevfik Fikret*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karabıyık H. (2012). “*Denizli’nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*” (doktora). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karacan T. (1981). “*XVII. yy. Şairlerimizden Sabit ve Edisyon Kritikli Divan Metni*” (yüksek lisans). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç H. (1996). “Hacı İbrahim Efendi”, *İslam Ansiklopedisi*. C. 14. İstanbul: TDV Yayınları.
- Koçu RE. (1959). *İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul: İstanbul Ansiklopedi ve Neşriyat.
- Kolcu Aİ. (2018a). *Ara Nesil Edebiyatı Tarihi*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Kolcu Aİ. (2018b). *Osmanlı’nın Son Şiir Okulu Ukâz-ı Osmanî*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Komisyon. (1990). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Komisyon. (2010). *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kuntay MC. (2010). *Namık Kemal*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

- Küçük S. (1994). *Baki Divanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Le Goff J. (2017). *Tarihi Dönemlere Ayırmak Şart mı?*. Çev: Ali Berkay. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mehmed Ali. (1301). *Nev-bahârum*. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- Mehmed Süreyya. (1996). *Sicill-i Osmanî*. Haz: Nuri Akbayan, Seyit Ali Kahraman. İstanbul: Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Muallim Naci. (1303a). *Mizan Gazetesi’yle Aleyhinde Neşrolunan Bazı Fıkârâta Karşı Muallim Naci Efendi Tarafından Yazılan Müdafaaamedir*. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Muallim Naci. (1303b). *Muallim*. İstanbul: Matbaa-i A.K.
- Müstecâbizâde İsmet. (1311). *Terâne*. İstanbul: Matbaa-i Safa ve Enver.
- Namık Kemâl. (1303). *Tahrib-i Harabat*. İstanbul: Matbaa-i Ebuzziya.
- Necatigil B. (2016). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil B. (2017). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil B. (2018). *Ertuğrul Faciası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Nur R. (2017). *Namık Kemâl*. Haz: Mehmet Soğukömeroğulları. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Odabaşı M. (2009). “*Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva I. cilt s. 234-467*” (yüksek lisans). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oğuz ŞA, Korkmaz S. (2009). *Selanik’te Osmanlı Matbuatı Gonca-i Edep*. İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Olgun E. (2008). “*Hacı İbrahim Efendi ve Eserleriyle Arap Dili ve Belagatıyla İlgili Görüşlerinin İncelemesi*” (yüksek lisans). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Osman Nevres. (1291). *Eser-i Nâdir*. İstanbul.
- Özgül MK. (1989). *Türk Edebiyatında Siyasi Rüyalara*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özgül MK. (2014). *Münif Paşa*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özgül MK. (2016a). *Muallim Naci*. İstanbul: Kitabevi.
- Özgül MK. (2016b). *Osman Nevres Efendi*. İstanbul: Kitabevi.
- Özgül MK. (2018). *Dîvan Yolu’ndan Pera’ya Selâmetle*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özkul AE. (2013). “Osmanlı İdaresinde Kıbrıs’ta Görev Yapan Müftüler ve Faaliyetleri (1571-1878)”. *Turkish Studies*, 8/7, 459-485.
- Pakalın MZ. (2008). *Sicill-i Osmanî Zeyli*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Pala İ. (2016). *Şairlerin Dilinden*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Perin C. (1946). *Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri*. İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Polat NH. (2005). *Eski ile Yeni Arasında Mütevellizâde Ömer İhya*. Niğde: Niğde Üniversitesi Yayınları.
- Sadi-i Şirazi. (2017). *Gülistan*. Çev: Enver Yaşarbaş. İstanbul: Ravza Yayınları.
- Sarı G. (2017). “Klasik Türk Şairlerin Kaleminden Kıbrıs”. *Bakırdan*, 1/1, 17-22.
- Şahin ŞU. (2001). *Türk-Japon İlişkileri (1876-1908)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tansel FA. (1953). “Muallim Naci ile Recaizâde Ekrem Arasındaki Münakaşalar ve Bu Münakaşaların Sebep Olduğu Edebî Hâdiseler”. *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, 10, 159-200.
- Tansel FA. (2013). *Namık Kemal’in Hususi Mektupları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tarakçı C. (1994). *Muallim Naci Efendi Hayatı ve Eserlerinin Tenkidi*. Samsun: Şahsi Yayın.
- Tarlan AN. (1992). *Ahmet Paşa Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tarlan AN. (2009). *Fuzulî Divanı Şerhi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tayyazâde Ata. (2010). *Osmanlı Saray Tarihi I*. Haz: Mehmet Arslan. İstanbul: Kitabevi.
- Tonga N. (2026). *Nûr-ı Aynım, Efendim*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tunç T. (2020). “*Tercüman-ı Hakikat Gazetesi ve Türk Edebiyatı (1878-1896)*” (doktora). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan T. (2018). “*1880-1895 Yılları Arasında Yayımlanmış Şiir Kitapları Üzerine Bir İnceleme*” (yüksek lisans). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Uç H. (2007). *Şair ve Romancı Nabizade Nazım*. İstanbul: Kitabevi.
- Üzgör T. (1995). *Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Yavuz K, Yavuz O. (2016). *Muhibbî Dîvânı*. İstanbul: T.C Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Yeşilyurt H. (2015). “*Sâlim ve Safâyi Tezkirelerindeki Biyografik Bilgilerin Karşılaştırılması*” (yüksek lisans). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız H. (1992). “*Harputlu Hayri, Hayatı, Hattârâ-yı Ahd-i Şebâb, Diğer Şiirleri, Mensur Eserleri*” (yüksek lisans). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yuva GM. (2017). *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Zeynelabidin Reşid. (1326). *Edebiyat Kumkuması*. Halep: Vilayet Matbaası.
- Zeynelabidin Reşid. (1327). *Taktaka*. Halep: Vilayet Matbaası.

İncelenen Süreli Yayınlar

Envâr-ı Zekâ
Eşref
Gencine-i Belagat
Gonca-i Edep
Gülşen
Hadika-i Maarif
Hazine-i Evrak
Hazine-i Fünûn
İkdam
İstanbul
Malumat
Mecmua-i Ulûm
Mizan
Mümeyyiz
Peyam
Saadet
Servet-i Fünûn
Takvim-i Vekayi
Tarik
Tercüman-ı Hakikat

Kullanılan Arşivler

Atatürk Kitaplığı
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi
Deniz Müzesi Arşivi
İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi İbnülemin M.K.İ. Koleksiyonu

İsimler Dizini

A

Abdullah Paşa 15, 102, 152
Abdülaziz 26, 198
Abdülhak Hamid 181, 182, 185, 193, 236, 237
Abdülmeccid 26, 163, 164
Adanalı Hayret 195, 228, 230, 231
Ahmed Midhat Efendi 32, 33, 105, 165, 293
Ahmed Niyazi 18, 19
Ahmed Rasim 181, 182, 188, 192, 194, 207, 212, 245, 297
Ali Ekrem 54
Ali Ferruh 228, 229, 230
Ali Kemâl 186, 188, 207, 228, 229, 230, 297
Ali Suavi 8, 35, 37

B

Baki 38, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 76, 79, 82, 102, 156, 158, 159, 167, 176, 178, 188, 198, 207, 215, 216, 294, 299
Behçet Necatigil 11, 217, 226, 227, 294

C

Cenap Şahabettin 32
Cevdet Paşa 21, 36, 53, 154, 160

D

Darbaz Ağa 8, 12, 13, 15, 164, 169, 291

F

Fatih Sultan Mehmed 198, 199, 293

Fatin Davud 14, 15, 298
Fehim-i Kadim 123, 148, 198, 215, 216, 294
Fuzuli 36, 41, 48, 123, 125, 187, 188, 198, 201, 202, 203, 215, 216, 292, 293, 297, 299

H

Hacı İbrahim Efendi 217, 225, 235, 266, 298, 299
Hariri 35, 41, 74, 75, 292
Harputlu Hayri 217, 223, 294, 300
Hersekli Ârif Hikmet 33, 41, 74, 83, 106, 298
Holo Paşa 8, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 50, 93, 95, 291
Hümâyî 217, 218, 219, 220, 265, 294

I

II. Abdülhamid 8, 25, 27, 29, 34, 38, 39, 40, 184, 185, 196, 198, 199, 211, 225, 234, 292, 293, 294

İ

İbnülemin Mahmud Kemâl İnal 11, 24, 27, 31, 139, 171, 175, 177, 183, 186, 194, 197, 223, 230, 294
İsak 37, 54, 56, 58, 64, 69
İsmail Safa 194, 207

K

Kâmil Paşa 31, 112, 166, 169, 170, 171, 176, 178
Kâzım Paşa 14, 21, 38, 105

L

Leskofçalı Galip 11, 298

M

Mahmud Nedim Paşa 65, 198, 205, 216, 223, 281, 294
 Mecid Efendi 25, 35, 43, 47, 50, 52, 97
 Midhat Cemal Kuntay 19, 29
 Midhat Paşa 22, 39, 61, 68, 124, 125, 131, 132, 133, 175
 Muallim Naci 7, 8, 76, 192, 194, 198, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 231, 232, 233, 234, 237, 241, 242, 246, 276, 278, 283, 293, 294, 297, 299
 Mustafa Reşid Paşa 125
 Münif Paşa 41, 75, 299
 Müstecâbizâde İsmet Bey 217, 220, 221, 294
 Mütevellizâde Ömer İhya 217, 221, 223, 294, 299

N

Nabi 35, 47, 81, 90, 155, 215, 216, 293, 297
 Naili 59, 69, 130, 156, 187, 188, 198, 215, 216, 293
 Namık Kemâl 7, 11, 12, 19, 21, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 53, 54, 55, 69, 75, 103, 141, 171, 181, 291, 295, 297, 298, 299
 Nedim 65, 148, 198, 203, 204, 205, 216, 223, 281, 293, 298
 Nefi 31, 38, 41, 50, 55, 59, 64, 76, 87, 88, 91, 103, 105, 107, 125, 135, 136, 146, 148, 168, 169, 171, 176, 177, 228, 292

O

Osman Nevres 12, 18, 19, 41, 74, 299

Ö

Ömer Paşa 15, 101, 102

R

Recaizâde Mahmud Ekrem 182, 185, 228, 237

S

Salih Rıfat 14, 15, 16, 21, 105, 153
 Sami Paşazâde Sezai 237
 Sururi 38, 39, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137
 Süleyman Nazif 186, 264

Ş

Şair Eşref 38
 Şeyh Galip 11
 Şeyh Vasfi 182, 194, 212, 214, 217, 292, 293

T

Tahsin Paşa 90, 97, 112
 Taşlıcalı Yahya 187
 Teodor Kasab 54
 Tevfik Fikret 32, 33, 105, 181, 298

Ü

Üsküdarlı Talat 182, 212, 217, 293

V

Veys Paşa 8, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 30, 35, 36, 37, 51, 71, 77, 78, 82, 102, 152, 153, 156, 157, 158, 159, 160, 182, 183, 184, 185, 186, 196, 210, 254, 291, 292, 301, 302

Y

Yenişehirli Avni 11, 216

Z

Zati 38
 Ziya Paşa 11, 15, 16, 30, 34, 35, 37, 38, 73, 101, 104, 157, 181, 215, 291, 297

EDEBİYATIN GÖLGEDE KALMIŞ BİR AİLESİ VEYS PAŞAZÂDELER

Namık Kemâl'in Magosa'daki hayatını kim kolaylaştırdı? Ziya Paşa'ya *Tahrib-i Harabat*'ı kim ulaştırdı? Bu soruların cevabı, edebiyat tarihinin gölgesinde kalmış bir ailede saklı: Veys Paşazâdeler.

Kafkasya'dan göç eden bir aile, Osmanlı Devleti'nin üst kademelerine kadar yükselir. Bu ailenin önemli bir ferdi olan Veys Paşa'nın iki oğlu ise aynı çatı altında edebiyatın iki farklı yüzünü temsil eder. Zeynelabidin Reşid, Namık Kemâl'in eli ve koludur; geleneği koruyup yeniye himaye eden bir kalemdir. Kardeşi Ali Ruhi ise Muallim Naci'nin yetiştirdiği, mutavassıt ve hüzünlü bir şairdir. Babasının ölümünden sonra meyhaneye sığınır, bindiği Ertuğrul Fırkateyniyle Japonya'ya gider ancak bir daha dönemez.

Belgeler ışığında oluşturulan bu çalışma, "eski" ile "yeni"nin çatışmasını tek bir ailenin hikâyesinde ortaya koymaktadır. *Edebiyat Kumkuması*, *Taktaka* ve *Lemeat* gibi unutulmuş eserler ışığında bir devrin edebiyatı gözler önüne serilmektedir. *Veys Paşazâdeler*, büyük isimleri var eden görünmez ellerin hikâyesidir.

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

9 786258 686524